

Yurdu terk eden kabiliyetler

Memleketimiz, ilim adamı, mühendis, doktor ve kali fiye işçi olarak bir çok kabiliyeti, sürekli bir şekilde

Yazan :

Prof. Dr. Mustafa İNAN

zorunda kalmaktadır. Meselâ uçak mühendisliği tahsil etmiş bir kimse- nin nişasta imâl etmek yoluna sü-

kaybetmektedir. Bu kimseler, belirsiz bir süre için, dış memleketlerde çalışmayı istemekte ve yurtlarını aileleriyle birlikte terk etmektedirler. «Kabiliyetlerin göçü» adını verebileceğimiz bu hareket, son zamanlarda, o kadar çok hız kazanmıştır ki, artık yurdumuz için hayati önemi olan meselelerden biri haline gelmiştir. Yurdu terk eden bu kabiliyetler, sosyal bünyeleri ve ekonomik gerçekleri yönünden birbirlerinden çok farklıdır; bu yazımızda sadece, ilim adamları ile okumuş meslek sahiplerini ele almak istiyoruz. Önce, bu tip göçlerin karakteristik birkaç özelliğinden bahsedelim :

a) Bahis konusu olan göçlere, düşük bir tempoda olsa bile, tarihin her devrinde rasgelmek kabildir.

b) Bu problem yalnız yurdumuzu mahsus değildir. Pek az bir istisna ile hemen bütün dünyayı ilgilendiren bir konudur. Yalnız meselenin zaman ve mekân bakımından yaygın olduğunu ifade etmekle durumun olağan bir mesele sayılması ve dolayısıyla az önem verilmesi gerektiğini de söylemek istemiyoruz.

c) İlgili çekici bir nokta da, göçün yönüdür. Bu hemen daima, «az gelişmiş» ülkelerden «fazla gelişmiş» memleketlere doğru olmaktadır. Her ne kadar, ileri memleketler arasında da bu tipten yer değiştirmelere rastlansa bile, önemli değildir. Bu arada, Amerika Birleşik Devletlerinin özel durumuna temas etmek olayın nedeni bakımından ışık tutucudur; bu memleket, ilim ve meslek adamlarının hareketleri bahsinde yalnız «çekici merkez» rolünü oynamaktadır.

d) Kabiliyetlerin göçünde önemli noktalardan biri de, yurdu terkedenlerin çok kere üstün değerli kimseler olmasıdır. Bu alanda dış pazar âdeta sütun kaymağını almaktadır. Göç veren memleket için, meselenin bu yönünün ne kadar hayati olduğu âşikârdır. Şimdi de olaya çeşitli yönlerden bakan, bazı çevrelerin fikirlerine gelelim :

I — Yaygın olmayan fikirlerden birisi şudur :

«Ekonomik yönden fazla gelişmiş memleketler az gelişmişlere yardımda bulunmaktadırlar; buna karşılık yardım gören ülkeler de ilim ve meslek adamlarını ihraç etmekle bir nevi borçlarını ödemektedir».

Olayı böyle tefsir etmekle, belki borcunu, ödemiş bir kimsenin huzurunu duysak bile bu şekilde borç ödemenin çok pahalıya mal olduğu bir gerçektir. Durumumuz, borcunu üreteceği malları satarak karşılayacağı yerde, makinalarını elden çıkaran bir fabrikatörünkine çok benzemektedir.

II — Göç edenler meselesine çok önem verilmemesini savunan, diğer bir düşünce tarzını şöylece özetlemek kabildir : «İkinci Cihan Savaşından sonra, barış konusunda fikirlerde büyük gelişmeler oldu. Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi gibi çeşitli organizasyonlar sayesinde milletler birbirlerine daha çok yaklaştı; memleketler arasındaki sıkı sınırlar gevşedi; insanlık dünya barışında önemli ilerlemeler kaydetti. Bu sebeple bir ilim veya meslek adamının kendi yurdunda veya, başka bir diyarda

çalışmış olması bir problem teşkil etmemelidir; çünkü bu kimselerin daha prodüktif olarak çalışacakları yeri seçmeleri, dünya çapında bir refah artışına hizmet olacaktır».

Dünya sulhu yönünden savunulan bu fikirde kanaatimizce bir gelişme mevcuttur. Zira yine İkinci Cihan Savaşından sonra, iyice anlaşılmıştır ki dünya yüzünde gerçek barış, ancak milletler arasında mevcut ekonomik ve kültürel seviye farklarını gidermekle kabil olacaktır. Bu fikre uygun olarak ileri seviyede olan milletler az gelişmiş ülkelere yardımda bulunmuşlardır; ancak seviye farkının giderilmesi başlangıçta dış yardımdan temin edilse bile, zaman geçtikçe geri kalmış memleketler kendi imkânlarıyla kalkınmaya devam etmek zorundadırlar. Bu içten kalkınma mecburiyeti için de ilme, tekniğe ve dolayısıyla onun adamlarına ihtiyaç vardır; kendi kabiliyetlerini durmadan kaybeden milletler, seviye farkını kapatmaları hiçbir zaman beklenemez, dolayısıyla de dünya barışına hizmet edilmemiş olunmaz.

Şimdi asıl meselenin nedenine gelelim. Olay ciddiyetle ele alınmak isteniyorsa, bu alanda yeter bilginin toplanmasına ve elverişli doğru istatistiklerin derlenmesine lüzum vardır. **Problem ancak uzun bir araştırmadan sonra çözülebilir.**

Şunu da belirtmek gerektir ki, bu konuda ne yurdumuzda ve ne de dış memleketlerde yapılmış doğru ve yeter istatistikler mevcut değildir. «Günde yedi doktor yurdu terk ediyor» veya «115 bin işçi kıış müsaadesi bekliyor» tarzındaki gazete havadisleri bizleri ancak heyecanlandırır. Bununla beraber dış kaynaklardan aldığım şu sayılar hayli düşündürücüdür. Amerika Birleşik Devletlerinde yüksek öğrenimini yapan 70.000 yabancı öğrenci yanında 20.000 yabancı uyruklu Üniversite mezunu da çeşitli alanlarda çalışmaktadır. Bu oran İngiltere, Almanya gibi benzer ülkelere de hemen hemen aynıdır.

Bir kimsenin yurdundan ve birçok hâtıralarla bağlı olduğu aile, dost çevresinden ayrılması, hayli çetin olmasına rağmen, onu bu şekilde bir göçe zorlayan sebeplerin önemli olması gerekir. Araştırmaların vereceği kesin sonuçlara itizaren, şimdilik hatıra gelenleri şöylece sıralamak kabildir :

ÜCRET : Yurdu terkeden kabiliyetler için, nedense akla ilk gelen, bu maddi noktadır. Yalnız eşya ve kıdeme kıymet verip, kabiliyeti esas tutmayan bir ödeme sisteminde bu faktörün rolü büyük olmakla beraber, kanaatimizce, ilim ve meslek adamlarını yurtlarından söken, gerçek sebep öncelikle bu olmasa gerektir.

HAYAT SEVİYESİ : Çok kere dış memleketlerde öğrenim yapmış kimseler, yüksek bir hayat seviyesine alıştıklarından, mahrumiyeti icap ettiren bir diğer durumda çalışmak istememektedirler. Bu maddi sebep de birincisi gibi esas faktör değildir kanısındayız.

ÇALIŞMA ALANI; Belirli ve özel bir ilim veya teknik alanda yetişmiş kimseler, yurttan ihtisaslarıyla ilgili, iş bulamamakta ve çok ke re bütünü başka sahada çalışmak

lüklenmesi gibi. Bu durum, dönüşte neyle meşgul olacağı düşünülmeden, dış memlekete plânsız öğrenici göndermenin ve dönenlerle ilgilenmemenin bir sonucudur.

YETKİ MESELESİ : Memleketimizdeki mevzuat dolayısıyla, ilim ve teknik alanda yetişmiş üstün kabiliyetli kimselere, durumlarına göre yeter seviyede bir yetki tanınamamaktadır. Bilhassa akademik kariyere intisap etmek isteyenler, böyle bir durumla karşılaşmaktadırlar. Dış memleketlerin bazılarında arzu ettikleri yetki ve ünvanları daha çok kolay kazandıkları için bunlar oraları çalışma sahası olarak seçmektedirler.

İLGİ : Kendilerine şiddetle ihtiyacımız olan ilim ve meslek adamlarını aramak, bulmak; bunların nelerle meşgul olduklarını izlemek, ve yakından ilgilenmek gerekir. Yurdu terk eden kabiliyetler meselesinde ilgisizlik ve işin sahihsizliği en önemli noktalardan biridir. Dış araştırma kurumları, eski çalışma arkadaşlarını, tâ denizaşırı yerlerden aradıkları, onlara yeni çalışma imkânları teklif ettikleri halde, ihtiyacı daha çok olan bizler, bunlara seyirci kalmaktayız.

İLMİ ÇEVRE : İlimin gelişmesi, bugün için artık onunla ilgili bir çevrenin varlığını mutlaka şart koşar. Yurtlarında bu çevreyi bulamadıkları için, sahalarında körleşmemek amacıyla göç eden kimseleri, belirli bir süre için olsun, anlamak kabildir. İlim ve tekniğin ilerlemesi, bina âlet ve para gibi maddi şartlardan başka, gerekli çevre ve geleneğe ihtiyaç gösterir.

YANLIŞ HAREKETLER : Bazan bilerek, çok zaman farkında olmayarak alınan kararlar ve davranışlarla, birçok ilim ve meslek adamı harcanmaktadır. Yeter takdir görmediği için, hassas olan bu kimselere karşı, bu şekilde haksız ve yer sız bir tutum da inzımam edince, bunlar da «Terk-ü dar-ü diyar» etmektedirler.

Meselenin belli başlı nedenleri böylece özetlendikten sonra, şimdi de kısaca tedbirlerden bahsetmek isteriz.

İlim ve teknik mensuplarının yurdu gittikçe artan bir hızla terk etmeleri «kararsız» bir dengede görülen harekete çok benzemektedir. Böyle hallerde ise dengenin kurulabilmesi için müdahaleye lüzum vardır; bahis konusu olayda da ancak etkili tedbirler sayesinde, işi kontrol altına almak mümkündür.

Herşeyden önce peşin hükümlerden vazgeçerek düşüncelerde bir devrim yapmağa ihtiyaç vardır. Aceleci ve hissi kararlarla, yurdu terkeden aydınları, az vatansever veya maddi kazanç peşinde koşanlar diye suçlama ile birşey yapmak mümkün olmaz. **İşin doğrusu,** olayı serinkanlılıkla analiz ederek, geniş bir araştırmadan sonra hükme varmaktır. Böyle bir inceleme neticesinde tedbirler de kendiliğinden gün ışığına çıkar.

Alınacak tedbirler arasında, en az «yasaklayıcı» olanlara iltifat etmek gerekir; bunlar ateşi söndürmez, ancak küller.

Önemli gördüğümüz tedbirler arasında, bu işlerle özel bir surette uğraşacak ayrı bir teşkilâtın kurulmasıdır; bu sayede «İlimin ve tekniğin gelişmesi ve ilerlemesi» için sorumlu bir kurum ortaya çıkacak ve «yurdu terkeden kabiliyetler» olayı da bir sahip kazancak ve şimdi olduğu gibi, çözümünü, çeşitli teşekküllerin birinin, diğerinden beklediği mesele olmaktan kurtulacaktır.

Kısaca söylemek gerekirse, devletin «ilim» alanında da, teşkilâtlanmaya ihtiyacı olduğu kanısındadır.